

angažovanje ili intelektualac

Bernard — Henry Lévy, »POFVALA IN TELEKTUALACA«, Radionica SIC, Beograd 1988.

nebojša kuzmanović

»Kampanja protiv intelektualaca počinje.«
Tin Ujević

Da li su intelektualci položili zakletvu Mephostophiles-u? Dvadeset i četiri godine »spekulativnog« života su iscurile. Duša se davolu mora predati, a više se ne može biti ili dobar ili loš Hrist, jer više nema tko da dode sa Jelisejskih polja na dubrište, iza kuće, da bi video rastrganog praintelektualca.¹

Po Lévy-u se ta rastrganost dešava u poslednjih dvadeset ili dvadeset i pet godina. Vreme ugovora je isteklo, krv se već osušila, a intelektualci »nisu nikad imali slično osećanje nestvarnosti«, jer vide kako njihovo mesto na svetskoj pozornici zauzimaju »nove zvezde iz sveta biznisa, šansone ili spektakla«.

Proces masifikacije kulture je doveo intelektualca pred svršen čin. Civilizacija neumitno propada, a on, iako je svestan »nesreće velikih razmera« kojoj prethodi propadanje klerika, ništa ne može učiniti za spas civilizacije. Pozornica gori, publika aplaudira, jer u tome vidi svoju avan-gardnost, a ne vidi da su je plameni jezici već zahvatili.

Kako intelektualci gledaju na ovo propadanje? Povlače se! Jedni se demagoški busaju u prsa, a drugi se akademski, nemoćno, dure. Međutim postoje, a to su oni za koje Lévy pleđira, i treći čije je »prisustvo u modernom političkom ključu demokratije«. To su intelektualci »trećeg tipa« koji znaju da »davo televizije« ne mora biti strašan ukoliko se upregne u svoja kola. Čini se, da je to prvo shvatio Umberto Eco, iako ga Lévy u svojoj pohvali ni jednom ne spominje.

Banalizaciji kulture su kumovali »strukturalizmi«, epistemologije, arheologije (M. FOUCAULT-a) time što su sve objekte kulture, koji su raznoliki, počeli svoditi na isto »epistemično postojanje«. Tako se kultura sve više »razblažuje«. Ona doduše ne umire, ali samo postojanje više od dvestopedeset definicija kulture pokazuje da ona »prvi put u svojoj istoriji nema više definiciju«.

Po Lévy-u, intelektualci su sami potopili svoje brodove, oni su »pri punoj svesti objavili svoju sopstvenu zaludnost«. Oni su protestovali i protestuju protiv ugrožavanja prava čoveka, ali se to po Lévy-u dešava uz osmeh, uz »religijuznu konsenzusa«.³

Intelektualcima nedostaje clasc kojim bi izbegli ostanje u »teroru polja sporazumevanja«. Nedostaje im slika Aušvica, Gulaga, Južne Afrike, Kineskog mora, Kosova koja će ih kao noćna mora svakodnevno progoniti. Ili kako kaže Ivo Montand »Svakog dana pomislim na Gulag kao što se drugi mole Bogu.« (André Glucksmann, Glupost).

Neprestani sukob i trvenje je zadaća intelektualca trećeg tipa. On se mora boriti sve dok postoji i jedan porobljeni na svetu. Manifestativna humanost, koja se iscrpljuje u trenutku, »u povodu« ne može spasiti čoveka, jer je Moloh nezajzhljiv.

Po Lévy-u, intelektualci trećeg tipa to mogu i ostati samo ukoliko su »slobodni strelci«, ukoliko su izvan partije i ukoliko su iznad javnog mnjenja. Oni se moraju suprotstavljati religiji većine. Kada većina prihvati tvoju ideju ti se okreni protiv svoje ideje, jer većina nije kriterij istinitosti. Sada se nalazimo pred aporijom: Intelektualac je »ključ demokratije«, a demokratija je u svom praktičnom ospoljenju ipak vladavina. I to vladavina većine nad manjinom. Ako je intelektualac protiv glasa većine, onda je i protiv demokratije. A opet, on to i nije, jer je protiv vladavine glasa manjine nad većinom. Ideja koja zahvata većinu može imati oblik harizme, a onda se mora javiti nova koja će

joj protusloviti i tako virculus vitiosus. Gde je izlaz?

Po Lévy-u u komplikovanju u složnjavanju sveta, jer »gotovih repšenja nema«.

Za Lévy-a su intelektualci samo funkcije koje nam signaliziraju da se sprema oluja. One nam kažu i kako da se od oluje zaštitimo, ali kišobran ipak mora svako sam otvoriti.

Lévy je sačinio veoma zanimljivu tipologiju intelektualca. Ona nam se čini zanimljivom, makar samo i zato što će se svako ko bude ovo čitao uhvatiti u zamci kako sebe svrstava u neki od tih tipova.⁴

Mazohistički klerik želi u sebi da uništi intelektualca, pa njegovo angažovanje ima oblik samoubistva.

Pošten klerik svojom angažovanošću vraća dug svetu »jer zna kojim se hlebom hranio«.

Megalomanski klerik smatra da je za sve zlo i bedu u svetu on lično kriv, jer se ne bori dovoljno.

1 Historia von D. Johann faustten dem weitbeschreyten Zauberer und Schwarzkünstler, Hrg. Richard Benz, Philipp Reclam Jun., Stuttgart 1977.

2 Lévy termin klerik preuzima iz srednovekovne tradicije, a klerik etimološki znači »najbolji deo Boga«.

3 Tako misli Claude Lévy-Strauss, koji ne želi da kaže ništa povodom problema Nove Kaledonije jer to nije u njegovoj kompetenciji. B. H. Lévy, str. 28.

4 Iako Lévy ne želi da se bavi »divljom psihoanalizom« on to upravo čini sa čitaocem svog teksta, kao interpretatorom, čime smo svi uhvaćeni u »komunikacijski žrvanj«.

5 Koji tip klerika bi V. Sutlić izabrao za sebe (kada dobro zna da M. Heidegger zna za »ideju« A. Hitlera iz »Mein Kampf-a« da je pogreška carske Nemačke to, što nije dala na početku prvog rata pogubiti 10.000 do 15.000 Jevreja »stavivši im glave pod otrovan plin«, a uprkos tome prihvata »Rektorat 1933.«, kada kaže: »Ein Philosoph ist für ein Volk, für ein Reich und einen Führer.« Malarmé je govorio prijateljima da je jedina bomba koju on poznaje knjiga, ali je ipak, »a to se ne zna dovoljno bio angažovan na strani Dreifusa«.

sociologija pola — zar ne?

Žarana Papić, »FEMINIZAM I SOCIOLOGIJA«, IIC SSO Srbije, Beograd, 1989.

nenad đuretić

Niko ne sme biti sredstvo za ciljeve drugog čoveka, tako da su svi ljudi izjednačeni kao ciljevi i da su jedino ciljevi, a nikada sredstva jedni drugima.

Immanuel Kant

Ima pitanja koja svojom neuralgičnošću i sumom predrasuda koja ih prati izazivaju niz kontraverzi, intelektualnog resantimana, a, pokatkad, otvoreno i javno negodovanje kada se o njima vodi iole ozbiljniji disput. U ta, ne baš prijemčiva pitanja, ubrajamo i problem feminizma, njegovog odnosa prema društvu i mogućnostima da se iznade jedna prirodna spona između same teorije o društvu i feminizma.

Dakako, kao i u golemom broju pitanja sociološkog i političkog promišljanja, u svetu su se i po pitanju feminizma, mnogo ranije nego li kod nas, zarodile debate i raspre o položaju i ulozi žene u istorijskom razvoju društva. To se, pre svega, odnosi na period u poslednje dve decenije, gde se feminizam uključuje, sa svojom izazovnošću i aktualizacijom problema polne nejednakosti, u jedan opšti, sociološki mega-trend, pojavu novih društvenih pokreta. U našoj zemlji nije bilo, sve do sredine sedamdesetih godina, nekog značajnijeg interesovanja za probleme ovoga tipa, tako da se dugo vremena zadržavala izvesna podozrivost, pa, i, rigidni tradicionalizam u samom pristupu problematizovanju ovog pitanja.

Tek početkom osamdesetih godina počinje stidljiva ali osetna aktivnost pojedinih feminis-

Paranoidni klerik se angažuje bez nade »samo da bi dobio oprostaj«, jer ga muči spoznaja da li je umetnik odgovoran za Weltschmerz.

Klerik u papučama, naravno, ne želi neprilike i »zna da treba da igra ulogu humaniste, koji voli sve ljude podjednako, da bi ga ostavili na miru«. Da li ovaj tip prevladava?

Prepreden klerik zna da će se sve na kraju doznati i zbog toga se angažuje. On je oprezan, angažuje se i sprema alibi za Strašni sud.

Ovdje se Lévy prestaje šaliti. Ali prekasno, jer je njegova šala postala zbiljom koja sada može biti samo cinizam.⁵

Lévy-ev intelektualac mora da ima »izdajstvo u krvi«. On mora biti sumnjiv, neodređen, nesiguran, kolebljiv, zbunjen da ne bi ostao u vlasti Jednog koje već sutra vodi u totalitarost. Intelektualac se mora odreći »Lakoće prazne pobune«, ako ne želi da i dalje bude sa-vetnik vladara. Lévy nam naprestano dovikuje »nikada, zaista nikada nećemo više ići u Sirakuzu« da služimo vladarima, da se ne bismo nadali i pri tom tapkali u mestu. Svi oni koji se nadaju svesno gube predestinirano pravo na budućnost, jer se budućnost jedino zahvata volens-nolens iskorakom (Koji danas može imati i izraz »ravnodušja«, Lyottard iz užljebnosti. Nada nas pretvara u one koji čekaju. Oni koji ne traže bivaju pronađeni — kaže Kafka, a to nas ipak obavezuje da tražimo pa makar i ne nalazili.

Da li je B. H. Lévy »nonšalantan«? Moguć je samo jedan odgovor: Jeste, ali nije.

kinja kod nas, a, u izvesnoj meri, i određena recepcija članaka i knjiga, pa i teorijska produkcija naših teoretičarki feminizma. Na tragu tih teorijskih pomaka nalazi se i knjiga Žarane Papić »Feminizam i sociologija«. Autorka istražuje mogućnost međusobne interakcije i sociologije i feminizma, a, nakon nesumnjivog, egzaktnog utvrđivanja njihovog upadljivog uticaja, propitivanje perspektive »ženskih studija«, i, uopšte, situiranje ženskog pitanja u sociološku nauku sa određenom kritičkom optikom prema samoj sociologiji i njenom odnosu prema feminizmu. Svakako, čitalac ne ostaje prikraćen i za jednu dimenziju budućnosti, odnosno za anticipaciju ženske perspektive u sociologiji, niti za jedan lapidaran prikaz doprinosa ženske perspektive sociologiji. No, da bismo dali jezgrovit prikaz najmarkantnijih linija razmišljanja autora, moramo poći redom koji čini samo fizionomiju knjige.

Zanimljivo je da se na samom početku knjige ističe da dinamiziranje interesovanja i sve veća prisutnost problema »asimetrije pola« u sociologiji, potaknula kritička delatnost feministkinja i njihov radikalnan raskid sa »poretkom očiglednog«, a nikako, teoretičari i istraživači sociološke vokacije, koji su taj problem i dalje tretirali efemernim. Kažemo zanimljivo, je upravo začudno kako je jedan problem kao što je problem društvenog, a ne samo biološkog ili antropološkog postlensva žene, mogao toliko dugo vremena biti pod »teorijskim embargom« nauke koja pleđira na sveobuhvatan uvid u zakonitost razvoja društva i fenomena koji prati istorijski hod. Ta »nagluvo« i kratkovidost sociologije govori i sugerira